

**Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 2 hallituksen esityksen johdosta
laeiksi tekijänoikeuslain ja tekijänoikeuslain muuttamisesta annetun
lain voimaantulosäännöksen 2 momentin muuttamisesta**

Eduskunta on 20 päivänä lokakuuta 1992 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 211/1992 vp.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina nuorempi hallitussihteeri Hannu Wager opetusministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Markku Tyynilä oikeusministeriöstä, varapuheenjohtaja Asko Apajalahti Suomen elokuvatuottajien keskusliitto ry:stä, lainopillinen asiamies Marja-Leena Mansala Teollisuuden Keskusliitosta, oikeustieteen kandidaatti Ritva Juntunen Tietopalveluseurasta, lakimies Jorma Skippari Suomen Teknisten Toimihenkilöjärjestöjen Keskusliitto STTK:sta, professori Niklas Bruun ja tekniikan ylioppilas Petteri Järvinen.

Lisäksi valiokunta on saanut kirjallisen muistion professori Pekka Koskiselta.

Hallituksen esitys

Esitykseen sisältyvät ehdotukset niistä tekijänoikeuslainsäädännön muutoksista, jotka aiheutuvat Euroopan talousalueesta (ETA) tehdystä sopimuksesta.

Tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta annettu direktiivi aiheuttaa eräitä muutoksia ohjelmien tekijänoikeudelliseen suojaan. Tekijänoikeuslakiin ehdotetaan lisättäväksi ohjelmien kopiointia koskevia erityissäännöksiä. Joka on laillisesti hankkinut ohjelman, saisi valmistaa tarpeelliset käyttökopiot ja tehdä ohjelmaan tarpeellisia muutoksia. Sopimuksin ei voitaisi kieltää tarvittavien varmuuskappaleitten valmistamista. Sama koskee ohjelman koodin kopioimista ja sen muodon kääntämistä, jos se on välttämätöntä tietokonejärjestelmän osien yhteentoimivuuden saavuttamiseksi. Samalla muutetaan yksityistä kopiointia koskevaa säännöstä siten, että tietokoneella luettavassa muo-

dossa olevien ohjelmien kopiointi yksityiseen käyttöön ei olisi sallittua ilman lupaa. Nykyinen tietokoneohjelman käyttöoikeuden luovutuksen ulottuvuutta koskeva oletama ehdotetaan kumottavaksi.

Tietokoneohjelman teknisen kopiointisuojan luvattomaan kiertämiseen tai poistamiseen tarkoitettujen laitteiden levittäminen ehdotetaan rangaistavaksi. Samalla ehdotetaan eräitä tarkistuksia ohjelmien levitysoikeuden raukeamista ja oikeuksien siirtymistä työsuhteessa koskeviin säännöksiin.

Tietokoneohjelmia koskevat säännökset lisättiin tekijänoikeuslakiin vuonna 1991. Tällöin annetun lain voimaantulosäännöstä ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että lakia sovelletaan pääsääntöisesti myös ennen lain voimaantuloa luotuihin ohjelmiin.

Elokuvateosten osalta levitysoikeuden raukeamista koskevaa säännöstä ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että myytyjä elokuvia voidaan myydä edelleen ilman oikeudenhaltijan suostumusta.

Tarkoitus on, että ehdotetut lait tekijänoikeuslain ja tekijänoikeuslain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen 2 momentin muuttamisesta tulisivat voimaan samaan aikaan kuin Euroopan talousalueesta tehty sopimus. Lakien voimaantuloajankohdasta säädetäisiin asetuksella.

Valiokunnan kannanotot

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Näin ollen valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

1. Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta

11 §:n 4 mom. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan säännöksen voimassa oleva muoto on tulkittu siten, että se kieltää rakennusten valmistamisen eli rakentamisen esimerkiksi rakennuspiirustusten pohjalta yksityiseen käyttöön. Sen sijaan rakennuspiirustuksista saa valmistaa valokopioita yksityiseen käyttöön pykälän pääsäännön mukaan. Samoin pienoismallien tekeminen on sallittua. Vaikka hallituksen esityksessä ehdotettu muutos sisältää tarkistuksen ainoastaan tietokoneohjelmien osalta, aiheuttaa ehdotetun säännöksen ilmaisutapa sen, että rakennusteosten osalta tekijänoikeussuojaa voitaisiin tulkita muutetun, mikä ei ole ollut tarkoitus. Säännöksen selkiyttämiseksi valiokunta ehdottaa sen sanamuotoa muutettavaksi.

40 b §:n 2 mom. Hallituksen esityksessä ehdotetaan tekijänoikeuslain 40 b §:n 2 momentti kumottavaksi. Valiokunta toteaa, että kumottavaksi ehdotettu säännös tuli voimaan 16.1.1991. Se on siis suhteellisen uusi säännös, jota hallituksen esityksessä (161/1990 vp) perusteltiin mm. seuraavasti: Vakiintuneen käytännön mukaisesti yliopistojen tai muiden korkeakoulujen opetus- ja tutkimustyössä toimivien henkilöiden luomien teosten oikeudet eivät siirry työnantajalle. Nämä teokset on sotilasopetuslaitoksia lukuunottamatta jätetty myös tietokoneohjelmia koskevan erityissäännöksen ulkopuolelle. Tämä vastaa myös oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin annetussa laissa omaksuttua ratkaisua.

Toisaalta EY-direktiivistä on pääteltävissä, että voimassa olevan 40 b §:n 1 momentin henkilöllinen ulottuvuus on laajempi kuin direktiivissä. Myös virkasuhteiset itsenäisessä asemassa olevat korkeakoulututkijat ja -opettajat ovat lain sanamuodon mukaan soveltamisalan piirissä. ETA-sopimus ei siten edellytä säännöksen kumoamista kokonaisuudessaan.

EY-tuomioistuinkäytännöstä on pääteltävissä, että EY-käytännössä työntekijällä tarkoitetaan epäitsenäisessä asemassa olevaa työnsuorittajaa. Tekijänoikeuslain 40 b §:n 2 momentti voimassa olevassa muodossaan taas koskee sekä epäitsenäisessä että itsenäisessä asemassa olevia tutkijoita. Tutkija, joka palkataan työsuhteeseen tekemään ”epäitsenäistä” atk-ohjelmointityötä korkeakoulussa, on näin ollen EY-direktiivin tarkoittama työntekijä.

Valiokunta katsoo, että säännöksen soveltamisalaa tulee rajoittaa vain ETA-velvoitteiden edellyttämiltä osin ja jättää muutoin voimaan.

Sen vuoksi valiokunta ehdottaa, ettei 40 b §:ää kumota vaan muutetaan niin, että itsenäisessä asemassa olevat, korkeakouluissa opetus- tai tutkimustyötä tekevät henkilöt suljetaan edelleen 40 b §:n 1 momentin pääsäännön soveltamisalan ulkopuolelle.

56 a §:n 2 mom. (ei HE:ssä). Vuoden 1991 tekijänoikeuslain muutosta valmisteltaessa oli jo esillä kysymys konekielisten tietokoneohjelmien yksityiseen käyttöön tapahtuvan kopiointin kieltämisestä. Hankkeesta kuitenkin luovuttiin. Nyt kuitenkin EY-direktiivi edellyttää tällaisen kiellon voimaansaattamista. Direktiivi ei kuitenkaan edellytä kiellon rikkomisen rankaisemista, kuten sen 7 artiklasta ilmenee. Suomen tekijänoikeuslaki on kuitenkin konstruoitu sellaiseksi, että jos lakiin lisätään tällainen kieltö, sen rikkominen tulee samalla 56 a §:n mukaan rangaistavaksi, jollei rangaistussäännöksiä samalla tarkisteta.

Hallituksen esityksen mukaan kiellon rikkominen olisi rangaistavaa, mutta perustelujen mukaan yleiset rikosoikeudellisista toimenpiteistä luopumista koskevat säännökset johtavat käytännössä usein siihen, että vähäpätöisissä tapauksissa ei tuomittaisi rangaistusta. Näin ei kuitenkaan kaikissa tapauksissa olisi, vaan perustelujen mukaan rangaistavuus olisi perusteltua esimerkiksi arvokkaiden ohjelmien kopiointin ollessa kyseessä. Tältä osin hallituksen esitys johtaisi uskriminalisointiin.

Valiokunta katsoo, että muutaman kappaleen kopiointia yksityiseen käyttöön ei tulisi saattaa rangaistavaksi, joten valiokunta ehdottaa hallituksen esitykseen sisällyttömän 56 a §:n muuttamista.

Muutos vastaa laajuudeltaan nykyään sallittua käyttöä. Voimassa olevan lain 11 §:n nojalla tietokoneella luettavassa muodossa olevasta tietokoneohjelmasta saa valmistaa kappaleita yksityiseen käyttöön edellyttäen, että ohjelma on julkaistu. Vastaavasti rangaistavuuden ulkopuolelle ehdotetaan jätettäväksi ainoastaan julkaisujen konekielisten ohjelmien kopiointi yksityiseen käyttöön.

Valiokunta toteaa, että yksityisellä käytöllä tarkoitetaan säännöksessä samaa kuin lain 11 §:ssä. Tietokoneohjelman myynnillä ja muulla pysyvällä luovuttamisella tarkoitetaan samoja tilanteita kuin lakiehdotuksen 23 §:n 1 momentissa. Säännöksestä riippumatta tekijänoikeuslain 57 ja 58 §:n hyvitystä, vahingonkorvausvelvollisuutta ja takavarikkoja koskevat säännökset ovat sovellettavissa.

Säännöksellä ei ole tarkoitettu vaikuttaa ran- gaistavuutta koskevaan harkintaan muissa vä- häpäätöisissä tekijänoikeuden loukkausta koske- vissa tapauksissa.

56 c §. Hallituksen ehdottamassa muodossa säännös ei sisällä rikosnimikettä. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa rikosnimikkeen lisäämistä. Valiokunta ehdottaa rikosnimikkeeksi *suojauk- sen poistovälineen luvaton levittäminen*.

Voimaantulosäännöksen 1 mom. Lakiehdotus- ten voimaantulo on kytketty ETA-sopimuksen voimaantuloon. Tekijänoikeuslain 23 §:n 3 mo- mentissa ehdotetaan kuitenkin muutosta, jonka mukaan videoelokuvan kappaleita voitaisiin luovuttaa edelleen ilman tekijänoikeuden halti- jan suostumusta. Tämä ehdotus on ETA-sopi- muksesta riippumaton. Valiokunta katsoo, että tämä säännös tulisi saattaa voimaan muun esi- tyksen voimaantulosta riippumatta. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa lisättäväksi voimaantulo- säännöksen 1 momenttiin virkettä, jonka mu- kaan 23 §:n 3 momentti saatettaisiin voimaan 1 päivänä kesäkuuta 1993.

Voimaantulosäännöksen 3 mom. Suomen vuo- den 1991 tekijänoikeuslain muutoksella kiellet- tiin konekielisten tietokoneohjelmien kirjastolai- naus ilman tekijän lupaa, mitä direktiivi ei edel- lytä. EY:n neuvosto hyväksyi 19.10.1992 vuok-

raus- ja lainausoikeuksia ja eräitä tekijänoikeu- den lähioikeuksia koskevan direktiivin. EY:n jäsenvaltioiden on saatettava direktiivin noudat- tamisen edellyttämät lait voimaan 1.7.1994. Va- liokunta katsoo kuitenkin, että vuoden 1991 lainmuutoksen säännöstä tietokoneohjelmien kirjastolainauksen kiellosta taannehtivasti ei tu- lisi tässä vaiheessa säätää, ja ehdottaa sen vuoksi muutosta voimaantulosäännöksen 3 moment- tiin.

2. Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen 2 momentin muuttamisesta

Voimaantulosäännöksen 2 mom. Valiokunta viittaa 1. lakiehdotuksen voimaantulosäännök- sen 3 momentin perusteluissa esittämäänsä ja ehdottaa vastaavaa muutosta toisen lakiehdot- tuksen säännökseen.

Edellä olevan perusteella valiokunta kunnioit- taen ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1.

Laki

tekijänoikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun tekijänoikeuslain (404/61) 40 a § (*poist.*), *sellaisena* kuin se on 11 päivänä tammikuuta 1991 annetussa laissa (34/91),

muutetaan 11 §:n 4 momentti, 23 §:n 1 momentti, 27 §:n 3 momentti ja 40 b §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat mainitussa 11 päivänä tammikuuta 1991 annetussa laissa, sekä

lisätään lakiin uusi 11 b ja 11 c §, (*poist.*) 23 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 11 päivänä tammikuuta 1991 annetussa laissa, uusi 3 momentti, 56 a §:ään, sellaisena kuin se on 8 päivänä kesäkuuta 1984 annetussa laissa (442/84), uusi 2 momentti sekä lakiin uusi 56 c § seuraavasti:

11 §

Tämän pykälän säännökset eivät koske (*poist.*) tietokoneella luettavassa muodossa ole- vaa tietokoneohjelmaa *eivätkä rakennusteoksen valmistamista*.

11 b, 11 c, 23 ja 27 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

40 b § (uusi)

Edellä 1 momentissa olevia säännöksiä ei sovelleta sotilasopetuslaitoksia lukuun ottamatta korkeakoulun opetus- tai tutkimustyössä *itse- näisesti* toimivan tekijän luomaan tietokoneoh- jelmaan eikä siihen välittömästi liittyvään teok- seen.

56 a § (uusi)

Tekijänoikeusrikkomuksena ei kuitenkaan pidetä muutaman kappaleen valmistamista yksityistä käyttöä varten sellaisesta tietokoneella luettavassa muodossa olevasta tietokoneohjelmasta, joka on julkaistu taikka jonka kappaleita on tekijän suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu.

56 c §

Joka ansiotarkoituksessa levittää yleisölle tai tätä tarkoitusta varten pitää hallussaan välinettä, jonka yksinomaisena käyttötarkoituksena on luvattomasti poistaa tai kiertää tietokoneohjelmaa suojaava tekninen apuväline, on tuomittava

suojauksen poistovälineen luvattomasta levittämisestä sakkoon.

Voimaantulosäännös

Tämä laki tulee voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana. Lain 23 §:n 3 momentti tulee kuitenkin voimaan 1 päivänä kesäkuuta 1993.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Mitä 2 momentissa säädetään, koskee tämän lain voimaan tultua myös tekijänoikeuslain muuttamisesta 11 päivänä tammikuuta 1991 annetun lain (34/91) tietokoneohjelmia koskevien säännösten soveltamista, lukuun ottamatta säännöksiä tietokoneohjelmien lainaamisesta yleisölle.

2.

Laki

tekijänoikeuslain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen 2 momentin muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan tekijänoikeuslain muuttamisesta 11 päivänä tammikuuta 1991 annetun lain (34/91) voimaantulosäännöksen 2 momentti seuraavasti:

Tämän lain 23 §:n 2 momenttia ei sovelleta ennen tämän lain voimaantuloa luotuun tietokoneohjelmaan siltä osin kuin kysymys on tietokoneohjelman lainaamisesta yleisölle. Muilta osin tämän lain soveltamisesta ennen tämän lain voimaantu-

loa luotuun tietokoneohjelmaan säädetään erikseen.

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

Helsingissä 30 päivänä maaliskuuta 1993

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Jouppila ja jäsenet Ala-Harja, Aula, Gustafsson, Hacklin,

Laakso, Lehtinen, Lindqvist, M. Pietikäinen, Pykäläinen, Rätty, Suhola, Toivonen ja Tykkyläinen sekä varajäsen A. Ojala.